

Lesbrief

DE
ANDERE
WERELD

RIJK ARENDS

Dit werkblad hoort bij het boek *De andere wereld* van Rijk Arends.

Je kunt deze opdrachten maken nadat je het boek De andere wereld van Rijk Arends hebt gelezen, maar je kunt de meeste vragen ook maken zonder het boek. Succes met het maken van de opdrachten!

Opdracht 1

Joden kregen in de Tweede Wereldoorlog te maken met anti-Joodse maatregelen. Stel je voor dat jij Joods was in de Tweede Wereldoorlog. Welke van onderstaande maatregelen zou je dan het ergst vinden? Leg uit waarom.

- Joodse kinderen moesten naar een Joodse school.
- Joden mochten alleen nog in Joodse winkels komen.
- Joden mochten niet meer zwemmen.
- Joden mochten niet meer in een park komen.
- Joden mochten geen eigen winkel meer hebben.
- Joden mochten geen lid zijn van een sportvereniging.
- Joden mochten geen fiets hebben.
- Joden mochten geen auto hebben.
- Joden moesten een ster dragen.
- Joden mochten niet meer vissen.

Opdracht 2

Betty moet bedenken wat ze allemaal meeneemt naar Kamp Vught. Wat zou jij allemaal in je koffer stoppen als je in Betty's plaats stond? Noem minimaal 5 dingen.

Opdracht 3

Hiernaast zie je een foto van Betty met haar vader en zusje. Waarschijnlijk is deze foto in 1939 genomen. Waaraan kun je zien dat dit een oude foto is? Noem drie dingen.

Opdracht 4

Betty moet een nepbrief schrijven. Er mag niet instaan hoe erg het leven in het kamp is. Daarom verstopt ze er een geheime boodschap in. Lees onderstaand fragment maar uit het boek.

*Beste Greta,
Vandaag is het maandag. Dat betekent dat dit alweer mijn derde dag in het kamp is.
Het is prachtig weer. En de juf is heel aardig.
Ik woon met heel veel meisjes in een barak en een keer per week zijn we als gezin bij elkaar.
Nu hebben we les van juf Meier. Ze zit zelf ook in het kamp en helpt ons goed.
Het eten is prima maar niet afwisselend. Zou je aan je moeder willen vragen of je een pakje hagelslag op mag sturen? Een extraatje zou best lekker zijn.
Ik heb ook een vriendin. Ze heet Zelda en is heel aardig. Zelda zit hier al vanaf het begin.
Haar ouders en zussen zijn ook in het kamp.
Met Daatje gaat het ook goed. Al vind ik het wel jammer dat ik haar niet zo vaak zie. Alle kinderen zijn namelijk op leeftijd ingedeeld.*

Ze overleest het stukje. Moet ze dit echt zo op gaan sturen?
Dan heeft ze een idee. Als ze wil laten weten hoe het hier echt is, moet ze slim zijn.

Verder voel ik me net zo goed als je oudste broer toen hij weer thuiskwam.

Arie, de oudste broer van Greta, was soldaat geweest en had in het begin van de oorlog tegen de Duitsers gevochten. Toen hij na een poos krijgsgevangenschap in Duitsland weer thuiskwam, was hij uitgehongerd en had hij twee weken op bed gelegen om weer op krachten te komen.

Greta zou gelijk snappen wat ze bedoelt en wat extra eten opsturen.

Doe alsof je Greta bent en een brief terugschrijft aan Betty. Wat zou je schrijven? Verstop ook een geheime boodschap in het verhaal.

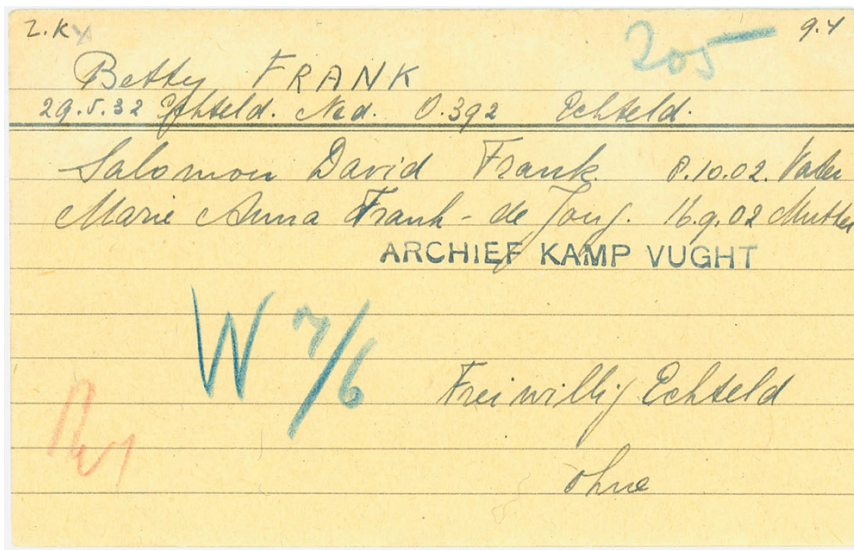
Beste Betty,

Opdracht 5

Betty steelt eten van een ander meisje omdat ze honger heeft. Wat vind je daarvan? Leg je antwoord uit.

Opdracht 6

De persoonskaart van Betty uit kamp Vught is bewaard gebleven. Probeer met behulp van deze kaart antwoord te geven op onderstaande vragen.

- A. Wat is de geboortedatum van Betty? _____
- B. Wat is de voornaam van de vader van Betty? _____
- C. Wat betekent de grote blauwe W met daarachter 7/6? _____
- D. Waarom zou er rechtsonder Freiwillig staan? _____

Opdracht 7

Hiernaast staat een foto van de slaapzaal in kamp Vught. Waar zou jij het liefst slapen en waarom? _____

Opdracht 8

Betty denkt tijdens moeilijke momenten vaak aan fijne herinneringen. Waar zou jij aan denken als je Betty was en het heel moeilijk zou hebben?

Opdracht 9

Heel veel kinderen in het kamp zijn ziek. Ook Betty wordt ziek en moet naar de ziekenbarak. Noem vijf redenen waarom er zoveel kinderen ziek werden in het kamp.

Opdracht

Ga naar www.rijkarends.nl/de-andere-wereld en luister naar het Israëliësche volkslied. Oftewel: het Hatikva. Probeer maar mee te zingen.

Kol od balevav penima	Zolang in het hart, van binnen,
Nefesj jechoedi homi'ja	Een joodse ziel levendig is
Oelefa'aatee mizrach kadima	En naar het oosten, vooruit,
Ajien le Tsi'jon tsofi'ja	Het oog naar Zion kijkt
Od lo avda tikvatenoe	Is onze hoop nog niet verloren
Ha tikwa bat shnot alpayim:	De hoop die al tweeduizend jaren leeft
Lehijot am chofsjie be'artseenoe	Een vrij volk te zijn in ons land
Erets Tsi'jon ve Jeroesjalajiem	Het land van Zion en Jeruzalem

A. Waarom wordt dit lied ook wel 'Het lied van de Hoop' genoemd? _____

B. Het Hatikva is belangrijk voor Betty omdat ze het vaak samen met haar vader heeft gezongen. Welk lied is belangrijk voor jou?

Klaar?

Zoek de woorden uit het boek op in de woordzoeker.

F	I	E	U	L	E	P	P	A	K	A	R	A	B	Z	K
J	S	S	E	T	E	E	E	V	S	K	I	E	D	E	O
N	P	D	R	O	S	A	P	K	J	O	O	D	S	L	O
K	O	T	E	F	I	K	K	I	E	C	S	S	T	D	L
O	E	N	E	J	U	D	I	T	H	H	W	E	V	A	S
H	H	T	R	O	P	S	N	A	R	T	E	N	A	O	O
S	E	K	I	G	R	S	I	H	A	E	T	Z	B	T	E
A	N	E	R	E	H	C	R	A	M	N	P	I	G	N	P
W	I	I	V	Y	T	T	E	B	N	A	B	G	E	A	U
I	L	S	M	J	U	F	H	S	A	O	U	A	J	D	N
N	T	H	G	U	V	C	E	L	R	S	V	L	T	N	C
K	R	O	B	R	E	T	S	E	W	L	N	O	A	A	E
E	I	T	B	R	E	F	F	O	K	I	M	O	A	M	E
L	C	V	U	E	V	T	U	A	E	S	I	H	D	M	T
P	M	A	K	E	I	T	A	R	T	N	E	C	N	O	C
K	S	X	N	F	O	C	T	O	E	J	Z	S	L	C	C

Zoek de volgende woorden:

Ochten, Joods, Betty, Daatje, school, koffer, Fikkie, winkel, Greta, Vught, concentratiekamp, Aufseherin, barak, juf, appel, koolsoep, slaapzaal, washok, marcheren, commandant, trein, transport, Hatikva, Judith, Zeld, Westerbork, Sobibor

*Wil je laten weten wat je van het boek vond of wil je weten welke boeken ik nog meer heb geschreven?
Kijk dan op www.rijkarends.nl*

Voor de leerkracht

Mijn boek *De andere wereld* is gebaseerd op een waargebeurd verhaal. Kinderen leren door het lezen van dit boek wat Betty allemaal heeft meegemaakt en hoe gruwelijk de oorlog voor Joodse mensen is geweest. Tegelijkertijd heb ik het zo geschreven dat het boek voor de leeftijdsgroep niet te beklemmend is om te lezen. Betty wordt uiteindelijk samen met haar familie in Sobibor vermoord. Dat heb ik niet in het verhaal beschreven. Wel heb ik dit in het informatieve stukje achterin het boek verwerkt. Kinderen zullen hier wellicht vragen over hebben na het lezen van het boek. Het is dan goed om hier met hen over in gesprek te gaan.

Het is belangrijk dat kinderen blijven beseffen wat er in de oorlog met veel Joden is gebeurd. Door dit boek te schrijven heb ik Betty opnieuw een gezicht kunnen geven en alsnog het verhaal verteld dat ze zelf nooit heeft kunnen vertellen.

Het doel van de opdrachten is om de kinderen in de huid van Betty te laten kruipen en ze te laten beseffen hoe het voor hen zou zijn om in Betty's plaats te staan.

Het is aan te bevelen om voorafgaande aan deze les het boek *De andere wereld* voor te lezen of de kinderen zelf het boek te laten lezen. De opdrachten zijn echter zo gemaakt dat het ook mogelijk is om ze te maken zonder het boek te lezen.

Vorbereiding

Suggesties voor de inleiding van deze les:

- Het boek lezen of een gedeelte uit het boek lezen.
- De documentaire bekijken die over de familie Frank is gemaakt.
<https://www.rijkarends.nl/de-andere-wereld>.
- De foto's bekijken die bij het boek horen. <https://www.rijkarends.nl/de-andere-wereld>.

Antwoorden op de vragen:

Opdracht 1: eigen antwoord

Opdracht 2: eigen antwoord

Opdracht 3: bijvoorbeeld: kleding, strik in de haren van de meisjes, kwaliteit van de foto

Opdracht 4: eigen antwoord

Opdracht 5: eigen antwoord

Opdracht 6: A 29 mei 1932 B. Salomon David C. Weg/op transport D. Vrijwillig gemeld.

Opdracht 7: eigen antwoord

Opdracht 8: eigen antwoord

Opdracht 9: bijvoorbeeld slechte hygiëne, te weinig eten, te weinig vitaminen, geen stromend water, lang stilstaan in de kou en uitzichtloosheid

Opdracht 10: A. Het lied gaat over het verlangen van het Joodse volk om in vrijheid te leven in het land Israël. B eigen antwoord.

Overige lessuggesties:

- De kinderen maken in groepjes het kamp na van kosteloos materiaal.
- De kinderen maken een gedicht over het leven in het kamp.
- De documentaire en foto's van de familie Frank bekijken.
<https://www.rijkarends.nl/de-andere-wereld>.
- Bedenk stellingen bij dit verhaal en laat de kinderen in groepjes discussiëren.
- Laat de kinderen een illustratie bij het verhaal maken.
- Laat de kinderen een muurkrant maken bij het verhaal.
- Laat de kinderen zelf een verhaal schrijven over de oorlog.

Het boek is verkrijgbaar via alle boekhandels. Ook bibliotheken hebben het in hun collecties opgenomen.

Uitgeverij: Den Hertog Houten
ISBN: 978 90 331 3105 9
Illustrator: Corné van der Horst